

Tanrı'yı, insanı ve doğayı bir bütün olarak kuçaklayan Alevi-Bektaşilik, bu evrensel değerlerin özünü hiç kuşkusuz, İslâm gizemciliği, Ali inanmışlığı ve eski Anadolu ile Asya medeniyetlerinden alır. Bu sentezi, Şamanizm, Zerdüştlük, Manikheizm, Yeni Platonculuk, Budizm, Yahudilik, Hıristiyanlık gibi inanç kurumlarının güzellikleri ile de zenginleştirir.

Anadolu Aleviliğine göre insan en değerli ve en olgun varlıktır. Herşey insanda mevcuttur, yeter ki insan insanlığını bilsin. Tanrı insanın uzağında değil, insanın kendisindedir, gönlündedir ve insan sevdiği şeye inanır, korktuğu şeye değil. Bu nedenle Anadolu Alevileri, Allah'a sevdikleri için inanırlar, korktukları için değil (ve de inanmayanları da horlamazlar- Allah'a inanmak mecbur kılınmaz !).

Alevi-Bektaşilik, hurafelere, bağnazlığa değil, ilme ve mantığa dayanır. Ancak ilim ve irfanla karanlıkların aydınlanacağına, kötülüklerin ve düşmanlıkların kalkacağına inanırlar.

Alevi-Bektaşî inançının temelini, 'Allah-Muhammed-Ali' üçlüsü, 'Ehlibeyt' beşlisi; Oniki İmam, Hacı Bektaş Veli, Dört Kapı ve Kırk Makam oluşturur. Alevi-Bektaşî yolu , dört kapı dediğimiz şariat, tarikat, marifet aşamalarından geçip, hakikata varan bir yoldur.

Hakikat kapısı, Tanrı'yı özünde bilen 'Vahdeti Vücut' düşüncesine dayanan; içinde ikiliğin, kinin, kibirin, düşmanlığın olmadığı birlik makamıdır.

Alevi-Bektaşî inancına göre, insan sadece bir ibadetle görevini yerine getirmiş sayılmaz. Yukarıdaki ilkeler güncel hayatta prensip haline getirilmesi gerekir.

Alevi-Bektaşî kültüründe ve inanç yapısında insan sevgisi kadar, insan birliği de önemlidir. Bu yüzden ara bozuculuğa ve ikiliğe karşıdır. Hiç bir ayrım gözetmeden, bütün insanlara aynı nazarla (gözle) bakılmasından yanadır. Karşılıklı sevgi, saygı, hoşgörü ve dostluk, Alevi-Bektaşîliğin temel ilkeleridir.

Alevi-Bektaşîlik'te , 'el-bel-dil' üçlüsü, ahlâk kurallarını simgeler. Bu prensiplere göre, insan herşeyden önce eline, diline, beline sahip olmalı:

Eliyle kötü iş yapmamalı; cana kıymamalı, hırsızlık etmemeli, kaba kuvvete sarılmamalı...

Diliyle kötü söz söylememeli, kimseyi incitmemeli; yalandan, iftiradan kaçınmalı...

Beliyle nefesine hakim olmalı, kimseye ters gözle bakmamalı; namuslu ve edepli olmalı...

Bu temmel ahlâk kuralları, Alevi-Bektaşî yoluna talip olan (girmek isteyen) her can'dan istenilir.